

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

ПСИХОЛОГІЯ СІМЕЙНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Кафедра юридичної психології

Статус дисципліни	обов'язкова
Рівень вищої освіти	(перший (бакалаврський),
Ступінь вищої освіти	бакалавр
Форми здобуття вищої освіти	денна, заочна
Мова викладання	українська
Навчальний рік	2020-2021 н.р.
Форма підсумкового контролю	екзамен

Київ-2021

Назва навчальної дисципліни	«Психологія сімейного консультування» "Psychology of family counseling"
Науково-педагогічний працівник (-ки)	Професор кафедри Романенко О.В.
Профайл викладача (-ів)	Професор кафедри Романенко О.В.
Контактний тел.	098 481 75 73
E-mail:	romanenkoks@gmail.com
Сторінка навчальної дисципліни на офіційному вебпорталі НАВС	https://www.naiu.kiev.ua/zagalnoakademichni-kafedri/kafedra-yuridichnoyi-psihologiyi/navchalno-metodichna-robota/perelik-disciplin.html
Консультації	Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри юридичної психології, які безпосередньо проводять заняття згідно з графіком k015@naiu.kiev.ua Пн–Пт з 9:00 до 16:00

1. Коротка анотація до навчальної дисципліни. Програму вивчення навчальної дисципліни «Психологія сімейного консультування» розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Предметом навчальної дисципліни «Психологія сімейного консультування» є особливості надання психологічної допомоги сім'ям та профілактика сімейних дисфункцій за допомогою психологічного консультування.

2. Мета та цілі навчальної дисципліни – 1.1. Метою викладання дисципліни є засвоєння здобувачами комплексу практичних методів та методик надання психологічної допомоги дисфункційним сім'ям, діагностики та профілактики порушень стосунків у сім'ї.

1.2. Основним завданням вивчення дисципліни «Психологія сімейного консультування» є засвоєння теоретико-методологічних засад сімейного консультування, вивчення психодіагностичних методик дослідження сімейних стосунків, методів надання психологічної допомоги дисфункційним сім'ям та формування навичок проведення сімейного консультування.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати :

- Мету, завдання та види психологічного консультування;
- Основні питання та особливості проведення сімейного консультування;

- Етапи та процедури сімейного консультування;
- Техніки активного слухання;
- Методи психологічної діагностики сімейних стосунків;
- Методи надання психологічної допомоги родині.

уміти:

- Визначати проблему клієнта та формувати запит;
- Використовувати метод інтерв'ю у сімейному консультуванні;
- Встановлювати психологічний контакт з клієнтом;
- Надавати психологічні рекомендації
- Використовувати психодіагностичні методики та прогнозувати розвиток сімейних стосунків на основі психологічної діагностики;
- Вміти використовувати образні, соціометричні, структурні та поведінкові техніки у сімейному консультуванні.

3. Тривалість – На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин/ 4 кредити ECTS.

4. Форми та методи навчання.

Форми навчання : індивідуальна, фронтальна

Методи навчання

Словесні

Розповідь-пояснення використовується під час навчання здобувачів у процесі лекційних занять. За метою виділяються такі види розповіді: розповідь-вступ, розповідь-повість, розповідь-висновок. Ефективність зазначеного методу значною мірою залежить від умінь викладача привертати увагу аудиторії, ілюстрованості та доступності інформації, поєднання його з іншими методами навчання.

Бесіда – це діалог між викладачем та студентом, який дає можливість за допомогою цілеспрямованих і вміло сформульованих питань спрямувати здобувачів на активізацію отриманих знань. Саме з допомогою їх викладач активізує діяльність здобувачів, ставлячи їм запитання для розмірковування, вирішення проблемної ситуації.

Лекція служить для пояснення теми; її типовими ознаками є: наявність запису плану та рекомендованої літератури, введення та характеристика нових понять, розкриття та деталізація матеріалу, завершальні висновки викладача, відповіді на запитання.

Наочні методи

Ілюстрація – допоміжний метод при словесному методі, її значення полягає в підкріпленні висловленої думки відповідним прикладом або наочним матеріалом.

Демонстрація характеризується рухомістю засобу демонстрування, наприклад, демонстрація навчальних фільмів.

Практичні методи: вирішення фабульних завдань, моделювання процесу

психологічного консультування. Ці методи служать формуванню практичних умінь при розробці моделі психологічної допомоги.

Інноваційні методи: метод презентацій, робота в групах, кейс-метод.

Навчальна робота під керівництвом викладача – самостійна робота. До неї належать написання рефератів, самостійні письмові роботи, контрольні роботи, опрацювання тестів.

5. Система поточного контролю здійснюється через оцінювання усних відповідей студентів щодо навчальних питань, передбачених планом семінарських занять, а також шляхом:

- проведення експрес-опитувань,
- тестування,
- підготовки доповідей і рефератів,
- написання самостійних контрольних робіт.

При оцінюванні враховується глибина теоретичних знань слухачів і вміння застосовувати їх на практиці.

Поточний контроль передбачає перевірку рівня засвоєння студентами теоретичного і практичного матеріалу, що здійснюється протягом семестру шляхом вирішення фабульних та тестових завдань. Рівень практичних навичок оцінюється в процесі моделювання консультативного процесу для опрацювання конкретних проблем.

Система підсумкового контролю проводиться у формі заліку після закінчення вивчення дисципліни.

Пререквізити (Prerequisite): «Соціальна психологія», «Клінічна психологія»

Перелік компетентностей, які забезпечує навчальна дисципліна, програмні результати навчання («hard skills»)

Інтегральна компетентність Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову)

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту

СК11. Здатність дотримуватися норм професійної етики

СК12. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

Програмні результати навчання

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

Перелік компетентностей, розвитку яких сприяє вивчення навчальної дисципліни («soft skills»):

□ ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку

Структура навчальної дисципліни (тематичний план)

Назва теми	Види занять	Завдання самостійної роботи в розрізі тем
Тема.1. Теоретико-методологічні засади сімейного консультування (2 год)	Лекції: онлайн	Лекції: вести конспект заняття, відповідати на запитання викладача, брати участь у обговоренні
Тема 2. Процес сімейного консультування (2 год.)	Практичні й семінарські заняття: індивідуальні або групові опитування; моделювання процесу психологічного консультування на основі конкретних запитів	Семінарські заняття: закріплення та поглиблення знань студентів на основі самостійного опрацювання літературних джерел з теми заняття, підготовка доповідей
Тема 3. Профілактика порушень стосунків у сім'ї (4 год.)		Практичні заняття: розроблення схеми психологічного консультування на основі конкретних запитів
Тема 4. Психологічне консультування дисфункційних сімей (2 год.)		

ПЛАН-КОНСПЕКТ ПРОВЕДЕННЯ лекційних, семінарських, практичних занять

Тема 1. Теоретико-методологічні засади сімейного консультування

Лекція – 2 год.

Сімейне консультування як різновид соціально-психологічної допомоги. Мета і завдання сімейного психологічного консультування. Відмінність психологічного консультування від інших видів практичної психологічної допомоги. Основні питання сімейного консультування. Вимоги до психолога-консультанта.

Модель психологічного консультування сім'ї. Визначення проблеми та формування запита клієнта. Метод інтерв'ю та техніки активного слухання у сімейному консультуванні.

Семінарське заняття – 2 год.

1. Відмінність психологічного консультування від інших видів практичної психологічної допомоги
2. Мета та завдання психологічного консультування
3. Види психологічного консультування
4. Вимоги до психолога-консультанта
5. Основні питання сімейного психологічного консультування

Практичне заняття – 10 год.

Мета практичного заняття: формування у здобувачів вищої освіти вмінь виявляти проблему клієнта, відрізнити скаргу від запиту, формулювати запит клієнта, використовувати техніки активного слухання та інтерв'ю як метод психологічного консультування.

Вирішення практичних задач. Відпрацювання навичок активного слухання та інтерв'ю в парах та трійках.

Тема 2. Процес сімейного консультування.

Лекція – 2 год.

Етапи та умови сімейного консультування. Особливості проведення сімейного консультування. Особливості процесу сімейного консультування стосовно дітей. Процедури сімейного консультування. Домовленість про зустріч. Контракт на психологічне консультування. Зустріч клієнта та початок бесіди. Встановлення психологічного контакту. Техніки зняття психологічної напруги у клієнта та активізація розповіді. Основні правила сімейного консультування. Техніки завершального етапу процесу консультування.

Семінарське заняття – 2 год.

1. Особливості проведення психологічного консультування
2. Основні етапи психологічного консультування
3. Процедури психологічного консультування

Практичне заняття – 10 год.

Мета практичного заняття: сформулювати розуміння етапів психологічного консультування, вироблення орієнтовного плану дій психолога на кожному з етапів психологічного консультування, формування навичок ведення документації практичного психолога.

Зустріч клієнта. Початок бесіди з клієнтом. Встановлення психологічного контакту. Зняття психологічної напруги у клієнта та активізація розповіді. Дії консультанта при визначенні рекомендацій та основні правила психологічного консультування. Техніки завершального етапу консультування та практика спілкування консультанта з клієнтом по завершенню консультування. Обговорення типових помилок та шляхів їх подолання. Опрацювання практичних задач.

Тема 3. Профілактика порушень стосунків у сім'ї.

Лекція – 4 год.

Різновиди дисфункцій сім'ї та причини їх виникнення. Типологія сімейних конфліктів.

Особливості сімейного консультування на різних етапах життєвого циклу сім'ї. Дошлюбне та передшлюбне сімейне консультування. Консультування молоді сім'ї. Консультування сімей з питань взаємодії

подружжя з батьками. Консультування сім'ї з приводу труднощів у взаємодії з дітьми. Консультування сім'ї у ситуації розлучення.

Умови використання психодіагностичних методик у сімейному психологічному консультуванні. Критерії підбору психодіагностичних методик. Ключові теми діагностики та інформування у сімейному консультуванні. Прогнозування розвитку стосунків на основі діагностики.

Формування гармонійних стосунків у сім'ї як умова успішної соціалізації дитини. Базові психологічні потреби дитини. Роль неправильного сімейного виховання у виникненні конфліктів батьків і дітей. Загальні настанови формування позитивного сімейного клімату. Прийоми регулювання конфліктів з дітьми.

Семінарське заняття – 2 год.

1. Дошлюбне та передшлюбне сімейне консультування
2. Консультування молодої сім'ї
3. Консультування сімей з питань взаємодії подружжя з їх батьками
4. Консультування сім'ї з приводу труднощів у взаємодії з дітьми
5. Консультування сім'ї в ситуації розлучення

Практичне заняття – 14 год.

Мета практичного заняття: формування навичок використання психодіагностичного інструментарію психолога у сімейному консультуванні.

Умови використання психодіагностичних методик в сімейному психологічному консультуванні. Критерії відбору психодіагностичних методик. Ключові теми діагностики та інформування у сімейному консультуванні. Напрями психодіагностичного дослідження у сімейному консультуванні. Дослідження індивідуальних особливостей та рівня сумісності партнерів. Дослідження рівня задоволеності стосунками в парі та сімейної моделі партнерів. Прогнозування розвитку стосунків з партнером на основі діагностики. Інформування про результати психодіагностики.

Комплекси психодіагностичних методик для використання в рамках індивідуального консультування з сімейних питань, дошлюбного консультування пари, консультування молодої сім'ї.

Вивчення психодіагностичних методик: «Малюнок людини», «Хто Я», «Статеворольові портрети», «Кола взаємостосунків», Опитувальник Жанет Уойтітц «Правда чи омана», «Малюнок сім'ї», Методика діагностики міжособистісних стосунків Т.Лірі, Методика Рене Жилія, Методика діагностики батьківського ставлення, тест PARI, опитувальник «Шкала сімейної адаптації та згуртованості» (FACES-3).

Тема 4. Психологічне консультування дисфункційних сімей.

Лекція – 2 год.

Порушення основних сфер життєдіяльності сім'ї як джерело психологічної травматизації особистості. Порушення особистісних засад нормального функціонування сім'ї. Порушення уявлень членів родини про сім'ю та особистість один одного. Порушення міжособистісної комунікації в родині. Порушення механізмів інтеграції сім'ї. Порушення структурно-рольового аспекту життєдіяльності родини.

Консультування сімей, де є проблема насильства. Насильство над жінкою. Насильство над дитиною. Психологічне, фізичне, сексуальне насильство. Викриття факту насильства.

Консультування сімей, де є проблема залежності від психотропних речовин. Проблема алкоголю в сім'ї та феномен співзалежнення. Особливості розвитку дитини в сім'ї, узалежненій від алкоголю.

Консультування сімей з проблемними дітьми. Соціально дезадаптована поведінка дітей. Гіперактивні діти. Агресивні діти.

Консультування сім'ї, де є тяжкохворі або інваліди. Хронічна хвороба члена сім'ї. Сім'ї з хворими дітьми і дітьми з особливими потребами.

Особливості психологічної допомоги сім'ї у системі лікування та профілактики деяких нервово-психічних розладів. Психологічна допомога сім'ї при неврозах та психосоматичних розладах. Психологічна допомога сім'ї при шизофренії. Психологічна допомога сім'ї при психопатіях та акцентуаціях характеру у підлітків.

Методи психологічної допомоги сім'ям. Фантазія та образи у сімейному консультуванні. Використання сновидінь у психологічному консультуванні. Соціометричні техніки. Структурні ходи. Поведінкові завдання. Парадокс у сімейному консультуванні.

Альтернативні моделі психологічної допомоги сім'ям. Ко-терапія. Домашні візити. Сімейно-терапевтичний марафон. Робота з симульованими сім'ями.

Семінарське заняття – 4 год.

1. Порушення особистісних засад нормального функціонування сім'ї
2. Порушення уявлень членів родини про сім'ю та особистість один одного
3. Порушення міжособистісної комунікації в родині
4. Порушення механізмів інтеграції сім'ї
5. Порушення структурно-рольового аспекту життєдіяльності родини
6. Психологічна допомога сім'ї при неврозах та психосоматичних розладах
7. Психологічна допомога сім'ї при шизофренії
8. Психологічна допомога сім'ї при психопатіях та акцентуаціях характеру у підлітків
9. Психологічна допомога сім'ї при алкоголізмі

Тема 4. Психологічне консультування дисфункційних сімей

Практичне заняття – 16 год.

Мета практичного заняття: формування у студентів навичок надання психологічної допомоги сім'ям та вмінь проведення сімейного психологічного консультування.

Фантазія та образи у сімейному психологічному консультуванні: спогади, сімейні фотографії, техніка «Сімейне лялькове інтерв'ю», вправа «Якби я був», створення аналогічних ситуацій, завершення речень, виявлення та порівняння цінностей, використання сновидінь у сімейному консультуванні, подружні образи, метод порожнього стільця у сімейному консультуванні, образи подій у батьківській родині, спрямовуючий образ внутрішнього радника.

Соціометричні техніки: сімейна скульптура, сімейна хореографія, генограма, рольова карткова гра, «Екокарта» (мапування сімейної системи), «Солом'яна башта», сімейний простір, сімейна соціограма.

Структурні ходи: слідкування, підтримка міжпоколінних зв'язків, приєднання до субсистеми, стратегічні альянси, сімейний ритуал, відпустка, обмін ролями, виклик додатковості.

Поведінкові завдання: подружня конференція та сімейна рада, гра «Подружній контракт», дні піклування, структуровані завдання під час сесії, позитивні обміни, читання вголос у подружній терапії, навчання усвідомленню вибору, символізм та подарунки.

Залучення до консультування члена сім'ї, що чинить супротив. Парі з підлітками. Девіантний клієнт та поступлива родина. Симуляція симптома. Відповідальність клієнта за симптом.

Альтернативні моделі психологічної допомоги сім'ям: ко-терапія, домашні візити, сімейно-терапевтичний марафон, робота з симульованими сім'ями.

Оцінювання результатів навчання

Аудиторна робота (поточне накопичення балів) + Самостійна робота	Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
	Екзамен	
Теми 1-4 =30 балів + Самостійна робота = 30 балів Всього – 60 балів	40 балів	100 балів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	відмінне виконання
85–89		B	вище середнього рівня

75–84	Добре	С	загалом хороша робота
66–74	задовільно	D	непогано
60–65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35–59	незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1–34		F	необхідне повторне вивчення курсу

Анотація навчальної дисципліни
«Психологія сімейного консультування»
Кафедра юридичної психології

Статус дисципліни
Рівень вищої освіти
Ступінь вищої освіти
Форми здобуття вищої
освіти
Мова викладання
Навчальний рік
Форма підсумкового
контролю

обов'язкова
перший (бакалаврський)
бакалавр

денна, заочна
українська
2020-2021

екзамен

Стислий опис навчальної дисципліни

Метою викладання дисципліни є засвоєння здобувачами комплексу практичних методів та методик надання психологічної допомоги дисфункційним сім'ям, діагностики та профілактики порушень стосунків у сім'ї.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Психологія сімейного консультування” є засвоєння теоретико-методологічних засад сімейного консультування, вивчення психодіагностичних методик дослідження сімейних стосунків, методів надання психологічної допомоги дисфункційним сім'ям та формування навичок проведення сімейного консультування.

Форми та методи навчання.

Форми навчання : індивідуальна, фронтальна

Методи навчання

Словесні

Розповідь-пояснення використовується під час навчання здобувачів у процесі лекційних занять. За метою виділяються такі види розповіді: розповідь-вступ, розповідь-повість, розповідь-висновок. Ефективність зазначеного методу значною мірою залежить від уміння викладача привертати увагу аудиторії, ілюстрованості та доступності інформації, поєднання його з іншими методами навчання.

Бесіда – це діалог між викладачем та студентом, який дає можливість за допомогою цілеспрямованих і вміло сформульованих питань спрямувати здобувачів на активізацію отриманих знань. Саме з допомогою їх викладач активізує діяльність здобувачів, ставлячи їм запитання для розмірковування, вирішення проблемної ситуації.

Лекція служить для пояснення теми; її типовими ознаками є: наявність запису плану та рекомендованої літератури, введення та характеристика нових понять, розкриття та деталізація матеріалу, завершальні висновки викладача, відповіді на запитання.

Наочні методи

Ілюстрація – допоміжний метод при словесному методі, її значення полягає в підкріпленні висловленої думки відповідним прикладом або наочним матеріалом.

Демонстрація характеризується рухомістю засобу демонстрування, наприклад, демонстрація навчальних фільмів.

Практичні методи: вирішення фабульних завдань, моделювання процесу психологічного консультування. Ці методи служать формуванню

практичних умінь при розробці моделі психологічної допомоги.

Інноваційні методи: метод презентацій, робота в групах, кейс-метод

Навчальна робота під керівництвом викладача – самостійна робота. До неї належать написання рефератів, самостійні письмові роботи, контрольні роботи.

Консультативна онлайн допомога кафедри: консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри юридичної психології, які безпосередньо проводять заняття згідно з графіком

k015@naiaau.kiev.ua

Пн–Пт з 9:00 до 16:00

**Науково-педагогічні працівники,
які забезпечують викладання
навчальної дисципліни**

Романенко О.В.
професор кафедри